

بررسی و ارائه پیشنهاداتی در مورد برخی از مفاد ماده های شرایط عمومی پیمان (نشریه ۴۳۱۱)

امین ابراهیمی^{۱*}، محمد ابراهیمی^۲

- ۱- کارشناس رسمی راه و ساختمان، ادار کل سازمان اقدامات تأمینی تربیتی کشور- زندانها، اهواز
- ۲- کارشناس برق، شرکت نفت و گاز مناطق نفت خیز جنوب، اهواز

*AminEbrahimi060@gmail.com

ارسال: اسفند ۹۶ پذیرش: اردیبهشت ۹۷

چکیده

پروژه های متعدد ساخت و ساز و اهمیت این پروژه ها در دنیای امروزی، ضرورت ایجاد قوانین مناسب میان طرفین ساخت و ساز را ایجاد کرده است. تخصصی بودن کارهای مهندسی، باعث پیچیده بودن این پروژه ها شده است. از این رو مهندسين عمران و مدیران ارشد پروژه ها به دنبال شرایط و ضوابط عادلانه برای انجام هر چه بهتر کارها و پروژه های خود می باشند. یک پروژه با انعقاد قرار دارد بین کارفرما و پیمانکار شروع خواهد شد. این پروژ باید دارای ساختار و قوانین از پیش تعیین شده و مناسبی باشد تا در ادامه مشکلاتی بین کارفرما و پیمانکار رقم نخورد. از این رو در پروژه های عمرانی همه مسئولین به قوانینی که در دفترچه شرایط عمومی پیمان می باشد عمل خواهند کرد. نشریه موافقتنامه و شرایط عمومی پیمان (نشریه ۴۳۱۱) به عنوان ملاک اولیه قضاوت و دستورالعمل راهبردی بین کارفرمایان و پیمانکاران می باشد که وجود نواقص و ابهامات در تدوین این ضوابط، ضمن افزایش مدت زمان لازم جهت اجرا و تأخیر در بهره برداری، افزایش هزینه تمام شده و کاهش بازدهی طرح باعث بروز برخوردهای سلیقه ای و اختلاف طرفین و در نهایت آسیب دیدن منابع و منافع ملی خواهد شد. در این مقاله ابتدا اهمیت عمل به شرایط عمومی پیمان بررسی شد سپس تاریخچه محققین در این حوزه بازگو شد و در نهایت جدولی رسم شد و پیشنهاداتی در مورد برخی از مفاد ماده های موجود در دفترچه شرایط عمومی پیمان نشریه ۴۳۱۱ ارائه شد.

واژگان کلیدی: نشریه ۴۳۱۱، قرار داد های مهندسی عمران، کارفرما، مفاد ماده

۱. مقدمه

یکی از شاخصه های توسعه و رونق اقتصادی هر کشور پروژه های عمرانی آن کشور می باشد. مبنای کارهای عمرانی عمدتاً بر دو رکن اساسی شرایط عمومی پیمان و فهارس بها متکی است. موافقتنامه و شرایط عمومی پیمان (نشریه ۴۳۱۱) که حدود چهار سال پیش برای نخستین بار تدوین گردید و تاکنون دچار تغییرات فراوانی شده است، به عنوان مرجعی برای قضاوتها و راهنمایی هایی بین کارفرمایان و پیمانکاران بوده که وجود نواقص و ابهاماتی در ضوابط نشریه، باعث وارد آمدن خسارت به منابع و منافع ملی و تاخیر در اتمام پروژه ها و همچنین منجر به ضرر پیمانکاران گردیده است. این مجموعه حدود تعیین شده در نشریه ۴۳۱۱

، اختیارات، مسئولیت و تعهدات کارفرما و پیمانکار و عوامل درگیر را در سازمان پروژه تدوین و تدقیق می کند و تلاش دارد که حداقل ابهامات در انجام پروژه ایجاد شود. عدم توجه به مفاد این نشریه و تاریک ماندن زاویه های پنهان این قوانین در هنگام تنظیم و مبادله قرارداد، اختلافاتی دو سویه بین کارفرما و پیمانکار ایجاد می کند.

مفاد شرایط عمومی پیمان در یک وضعیت آرمانی و بدون ایراد باید راهکارهایی به دست دهد که در مورد اجرا به روال صحیح در مدت زمان پیشبینی شده قبلی، با کیفیت و معیارهای مورد قبول، در حداقل زمان و با نازلترین قیمت انجام شود. در انشای مواد مختلف آن لازم است اصول و موازین حقوقی و مدنی برای طرفین قرارداد لحاظ شود به طوری که طرفین قرارداد از امکانات لازم، مطابق با موازین عرف جامعه، در مواجهه با مسایل کاری، مشکلات مالی، حل و فصل اختلافات و احقاق حق خود برخوردار باشند. به طور کلی شرایط عمومی پیمان به دو دسته برای پیمانکار و مشاور تقسیم می گردد. شرایط عمومی پیمان موجود در خدمات پیمانکاری و مشاوره به نحوی تنظیم گردیده است که در برخی موارد ابهاماتی برای پیمانکار و مشاور در مقابل کارفرما ایجاد کند و یا در برخی موارد در یک از آن دو به چیزهایی اشاره گردیده که در دیگری لحاظ نشده است. شرایط عمومی پیمان تقریباً از سال ۱۳۴۰ مورد استفاده قرار گرفته است و از آن زمان تا بحال بارها مورد تغییر قرار گرفته.

آخرین ویرایش شرایط عمومی و شرایط خصوصی پیمان (نشریه) ۴۳۱۱ براساس بخشنامه شماره ۱۰۲ / ۱۰۸۸ - ۵۴ / ۸۴۲ در تاریخ ۱۳۸۷ / ۳ / ۳ به دستگاه های اجرایی، مهندسان مشاور و پیمانکاران ابلاغ شد. شرایط عمومی و شرایط خصوصی پیمان و مقررات آنها به استناد ماده ۲۳۳ قانون برنامه و بودجه، آیین نامه اجرایی آن و نظام فنی و اجرایی طر حهای عمرانی کشور (مصوبه/ ۲۴۵۲۵ ت ۱۳۸۹ ه مورخ ۷۵/۴/۴ هیئت وزیران)، از نوع گروه اول (لازم الاجرا) بوده و باید برای انعقاد پیمانها مورد استفاده قرار گیرد.

اگر این مجموعه نیازها را برطرف نکند. دستگاههای اجرایی نیازهای خود را به سازمان برنامه و بودجه کشور اعلام می دارند و در صورتی که این سازمان تایید کند، نیاز و پیشنهاد دستگاه های اجرایی مورد موافقت و قابل اجرا در خواهد آمد. طی این بخش نامه بیش از ۷۰ درصد از برآورد هزینه پیمان به تجهیزات و ماشین آلات تخصصی می یابد. در مورد پروژههای صنعت نفت ایران نیز این نکته قابل بیان است که اولین بار وزیر محترم نفت وقت، طی نامه شماره ۱/ ۲۸ - ۲۷۸۳ ب مورخ ۸۳ / ۸ / ۶، موافق تنامه شرایط عمومی قرارداد را به مدیران صف و ستاد وزارت نفت ابلاغ کرد. در این تحقیق ابتدا اهمیت نشریه عمومی پیمان و سپس تاریخچه محققین بیان می شود و در نهایت با ارائه جدولی در مورد برخی از مفاد ماده های شرایط عمومی پیمان پیشنهاداتی داده می شود.

۲. ارائه بدنه و اجزای اصلی تحقیق

۱.۲. پیشینه محققین

خوانین زاده و میر دهقان در مقاله خود چالش های مفاد ماده های ۲۹ و سی شرایط عمومی پیمان را مورد بررسی قرار دادند. آنها راه کارهای مدیریتی را ارائه دادند و اعتقاد داشتند که شرایط عمومی پیمان در باب جبران خسارات ناشی از تاخیرات پیمانکار و کارفرما دارای کاستی های می باشد [۱] مجید پرچی جلال و همکاران [۲] در مقاله ای تحت عنوان تدوین الگوریتم ادعاهای حقوقی - قراردادی و ارزیابی فراوانی و شدت تاخیر آنها در پروژه های ساخت غیر صنعتی کشور به مطالعه ادعاهای پروژه های ساخت پرداخت. شهریار محمد کریمی و همکاران [۳] در مقاله ای تحت عنوان بررسی موضوع تمدید زمان در مفاد قراردادهای بین المللی و مقایسه آن با شرایط عمومی پیمان ایران به بررسی کاستیهای مفاد مربوط به تمدید زمان در شرایط عمومی پیمان ایران می پردازد. هاشمی در تحقیق خود به بررسی شرایط فسخ پیمان مفاد ماده های ۴۶ و ۴۷ شرایط عمومی پیمان پرداخت. ایشان پیشنهاد اصلاح این دو ماده را داده است [۴]. زید آبادی در تحقیق خود به بررسی مفاد ماده ۱۷ شرایط عمومی پیمان پرداخت [۵]. هادی

تلخابی و همکاران [۶] به بررسی و تحلیل علل ایجاد ادعاهای پیمانکاری قراردادهای طرر و ساخت عمرانی پروژه های زیرزمینی کشور پرداختند. در این مقاله با استفاده از مطالعه ی کتابخانه ای، مصاحبه با خبرگان و بررسی دقیق اسناد و مدارک مرتبط، داده های مورد نیاز جمع آوری و ۲۱۹ مورد علل مرتبط با ایجاد ادعا در پروژه های طرر و ساخت زیرزمینی شناسایی شده است. پس از تجزیه و تحلیل این موارد، پرسشنامه ی بسته شامل فراوانی و شدت تاثیر علل ایجاد ادعا در میان عوامل ایجاد آن شامل کارفرما و مشارکت طرر و ساخت که در انواع پروژه های زیرزمینی از جمله ی پروژه های تونل سازی شهری و غیر شهری فعالیت دارند، توزیع و بر اساس نظرهای جمع آوری شده، مهمترین علل ایجاد ادعا شناسایی و بر اساس شاخص اهمیت مورد ارزیابی کمی قرار گرفته است. احمدی [۷] در مقاله ایی با عنوان تحلیل و ارزیابی مواد فسخ و خاتمه در شرایط عمومی پیمان های متداول با استفاده از پرسشنامه ای طراحی شده و نظرات خبرگان در سه گروه کارفرما، مشاور و پیمانکار در خصوص دو موضوع فسخ و خاتمه پیمان را گردآوری نمود. ضمن اینکه با توجه به بار حقوقی این مواد، بعضی نکات حقوقی آنها نیز مورد بررسی قرار گرفته است وی دریافت که در صورتیکه کارفرما وظایف و تعهدات خود را مطابق پیمان انجام نداد امکان ختم پیمان به پیمانکار نیز داده شود تا از حق وی دفاع شود. در شکل ۱ ابلاغ شرایط عمومی پیمان آورده شده است. صادقی در تحقیق خود ضوابط خرید کالا را در ایران نسبت به کشورهای دیگر مقایسه کرد [۸]. رنجیر در تحقیق خود به مفاد ماده ۳۰ شرایط عمومی پیمان پروژهها پرداخت [۹]. قنبری و قربانیان نیز در مقاله خود به تحلیل مفاد قرار داد ها پرداختند [۱۰]. رادگهر و موتمنی شرایط عمومی پیمان صنعت نفت را با نشریه ۴۳۱۱ مقایسه کردند [۱۱].

شماره: ۱-۲/۱-۸۸۵۲/۸۴۴		تاریخ: ۱۳۷۸/۲/۳	
بخشنامه به دستگاههای اجرایی، مهندسان مشاور و پیمانکاران			
موضوع: ابلاغ موافقتنامه، شرایط عمومی و شرایط خصوصی پیمانها و مقررات آنها			
<p>به استناد ماده ۲۳ قانون برنامه و بودجه، آیین نامه اجرایی آن و نظام فنی و اجرایی طرحهای عمرانی کشور (مصوبه ۸۱۴۸۹۸/ت/۲۲۵۲۵ ه.ت. وزیران)، به پیوست، موافقتنامه، شرایط عمومی و شرایط خصوصی پیمان کارهای پیمانکاری و مقررات مربوط به آنها که از نوع گروه اول (لازم الاجرا) به شمار می رود، ارسال می شود تا از تاریخ ابلاغ، برای انعقاد پیمانها مورد عمل قرار گیرد.</p> <p>در مواردی که این مجموعه، به طور کامل پاسخگوی نیاز کار نیست، دستگاه اجرایی، تغییرات مورد نظر خود را به سازمان برنامه و بودجه پیشنهاد می نماید تا پس از تأیید سازمان برنامه و بودجه، به مورد اجرا گذاشته شود.</p> <p>پیمانهای حمل و نقل، پیمانهای خرید مصالح، تجهیزات و ماشین آلات و پیمانهای تهیه و نصب تجهیزات صنعتی که بیشتر از ۷۵ درصد برآورد هزینه آنها مربوط به تهیه تجهیزات و ماشین آلات است، مشمول این بخشنامه نیست.</p>			
<p>محمد علی نجفی معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان برنامه و بودجه</p>			

شکل ۱- ابلاغ شرایط عمومی پیمان

۲.۲. تعاریف ویژه

- ۲-۲-۱- پیمانکار: پیمانکار، شخص حقیقی یا حقوقی است که سوی دیگر امضاء کننده پیمان است و اجرای موضوع پیمان را بر اساس اسناد و مدارک پیمان، به عهده گرفته است نمایندگان و جانشین های قانونی پیمانکار، در حکم پیمانکار می باشد.
- ۲-۲-۲- مهندس مشاور: شخص حقیقی یا حقوقی است که برای نظارت بر اجرای کار، در چارچوب اختیارات تعیین شده در اسناد و مدارک پیمان، از سوی کارفرما به پیمانکار معرفی می شود.
- ۲-۲-۳- شرایط عمومی پیمان: شرایط عمومی عبارتست از تعهدات تبعی غیر قابل تغییر و حاکم بر پیمان و به عبارت دیگر شرایط عمومی شرایطی است که اصول کلی حاکم بر پیمان را تعیین می کند.
- ۲-۲-۴- اتمام قرار داد، خاتمه دادن به قرارداد: اتمام قرارداد با خاتمه دادن به آن تفاوت دارد. کارفرما بدون آنکه تقصیری متوجه پیمانکار باشد، بنا به مصلحت خود یا علل دیگر، تصمیم به خاتمه دادن پیمان می گیرد ولی اتمام قرار داد یعنی سپری شدن قرار داد می باشد.
- ۲-۲-۵- تاخیر: تاخیر، عمل یا رویدادی است که زمان مورد اشاره در قرارداد برای انجام عملی خاص را طولانی تر کند و به صورت طولانی تر کردن مدت زمان فعالیت و یا به تعویق افتادن تاریخ شروع آن ظاهر می گردد و ممکن است تغییر در حیطه هایی از کار طبق قرارداد را نیز دربر داشته باشد.
- ۲-۲-۵-۱- تاخیرات مجاز: تاخیراتی هستند که بر اساس حوادث و موارد غیر قابل کنترل (پیش بینی) و خارج از قصور پیمانکار رخ می دهند. مانند: حوادث قهریه، تغییر مجدوده اجرای پروژه از سوی کارفرما، تاخیر در تعهدات کار فرما و ...
- ۲-۲-۵-۲- تاخیرات غیر مجاز: تاخیراتی هستند که بر اساس قصور پیمانکار در اجرای پروژه رخ می دهد. مانند: کمبود نیروی انسانی و ماشین آلات، عدم تامین به موقع تجهیزات در تعهد پیمانکار و ...
- ۲-۲-۶- کارکنان: همه کسانی که به منظور اجرای خدمات موضوع قرارداد، به صورت دائم یا موقت، خدماتی را برای مهندس مشاور یا پیمانکار انجام می دهند.
- ۲-۲-۷- پیش پرداخت: طبق ماده ۳۶ قراردادهای پیمانکاری کارفرما موافقت دارد که به منظور تقویت بنیه مالی پیمانکار، مبلغی به عنوان پیش پرداخت، به او پرداخت نماید.
- ۲-۲-۸- تضمین حسن انجام کار: برای حصول اطمینان از حسن انجام کار، در قرار دادهای مشاوره و پیمانکاری ده درصد از هر پرداخت مهندس مشاور و پیمانکار به عنوان تضمین حسن انجام کار کسر و نزد کارفرما نگهداری می شود
- ۲-۲-۹- تسویه حساب: تسویه حساب با پیمانکار و مشاور امکان دارد در ابعاد دوگانه صورت پذیرد: تسویه حساب در زمان اتمام قرار داد، تسویه حساب در زمان خاتمه دادن به قرار داد
- ۲-۲-۱۰- تغییر مدت قرار داد: در صورتی که مدت انجام کار، بیش از مدت اولیه پیمان به علاوه مدت های تمدید شده پیمان باشد در هر کدام از قرار دادها تغییر مدت قرار داد با توجه به تمهیدات جداگانه ای محاسبه می شوند.
- ۲-۲-۱۱- خسارت تاخیر: موادی در قراردادهای وجود دارد که کارفرما را به دلیل تاخیر در تکمیل پروژه مستحق دریافت خسارت می کند. چنین موادی مبلغ مورد مطالبه از پیمانکار را در صورت عدم تکمیل پروژه در زمان مقرر در قرار داد مشخص می کند. جبران خسارت ناشی از تاخیرات پیمانکار، انگیزه مضاعفی را برای کارفرما ایجاد می کند.
- ۲-۲-۱۲- تعلیق: کار فرما می تواند بخشی از کار یا کل پروژه به حالت تعلیق در آورد.

۲-۲-۱۳- حوادث قهری: جنگ، اعم از اعلام شده یا نشده، انقلاب‌ها و اعتصاب‌های عمومی، شیوع بیماری‌های واگیردار، زلزله، سیل و طغیان‌های غیرعادی، آتش‌سوزی‌های دامنه‌دار و مهارنشدنی، طوفان، و حوادث مشابه خارج از کنترل دو طرف پیمان‌کیه در منطقیه اجرای کار وقوع یابد و ادامه کار را برای پیمانکار ناممکن سازد.

۲-۲-۱۴- خاتمه دادن به قرارداد: در برخی موارد پیش از اتمام کارهای موضوع پیمان، کارفرما بدون آنکه تقصیری متوجه پیمانکار یا مشاور باشد، بنا به مصلحت خود یا علل دیگر، تصمیم به خاتمه دادن پیمان می‌گیرد.

۳. جدول بندی و ارائه پیشنهاد نشریه شرایط عمومی پیمان

در جدول ۱ سعی شده است تمام مفاد ماده‌های که در نشریه شرایط عمومی پیمان جای بحث و گفتگو را دارد بیان شود. همچنین سعی شده به طور کاملاً منطقی پیشنهادات ارائه شوند.

ردیف	ماده و تبصره	شرایط عمومی نشریه	پیشنهاد
۱	ماده ۱: پیمان	مجموعه اسناد و مدارکی است که در ماده ۲ موافقتنامه پیمان، درج شده است	-
۲	ماده ۲: موافقتنامه	موافقتنامه، سندی است که مشخصات اصلی پیمان، مانند مشخصات دو طرف، موضوع، مبلغ و مدت پیمان، در آن بیان شده است	-
۳	ماده ۳: شرایط عمومی	شرایط عمومی، مفاد همین متن است که شرایط عمومی حاکم بر پیمان را تعیین می‌کند.	شرایط عمومی حاکم باشد و در صورتی که از تبصره‌ها استفاده شود ماهیت این قوانین تغییر نکند
۴	ماده ۴: شرایط خصوصی	شرایط خصوصی، شرایط خاصی است که به منظور تکمیل شرایط عمومی، برای این پیمان، با توجه به وضعیت و ماهیت آن، تنظیم شده است. موارد درج شده در شرایط خصوصی، هیچ‌گاه نمی‌تواند مواد شرایط عمومی را نقض کند.	لازم است شرایط خصوصی آشکارتر تعریف شود
۵	ماده ۵: برنامه زمانی اجرای کار	شامل برنامه زمانی کلی و برنامه زمانی تفصیلی	در مورد زمان بهتر است جزئیات بیشتری در این ماده تعریف شود
۶		کارفرما، شخص حقوقی است که یک سوی امضاء کننده پیمان است و عملیات موضوع پیمان را بر	همان طور که در تعریف کارفرما یک طرف امضاء کننده موضوع عملیات پیمان می‌باشد

ردیف	ماده و تبصره	شرایط عمومی نشریه	پیشنهاد
	ماده ۶: کارفرما	اساس اسناد ومدارک پیمان، به پیمانکار واگذار کرده است. نمایندگان و جانشین های قانونی کارفرما، در حکم کارفرما می باشند.	در بسیاری از موارد دیگر نیز از حقوق برابر با دیگر افراد مسئول در موضوع پیمان برخوردار دار باشد
۷	ماده ۷: پیمانکار	پیمانکار، شخص حقوقی یا حقیقی است که سوی دیگر امضاکننده پیمان است و اجرای موضوع پیمان را براساس اسناد ومدارک پیمان، به عهده گرفته است. نمایندگان وجانشین های قانونی پیمانکار، در حکم پیمانکار می باشند.	همان طور که در تعریف پیمانکار یک طرف امضاء کننده موضوع عملیات پیمان می باشد در بسیاری از موارد دیگر نیز از حقوق برابر با دیگر افراد مسئول در موضوع پیمان برخوردار دار باشد
۸	ماده ۸: مدیر طرح	مدیر طرح، شخص حقوقی است که به منظور مدیریت اجرای کار، در چارچوب اختیارات تعیین شده در اسناد و مدارک پیمان، از سوی کارفرما به پیمانکار معرفی می شود.	-
۹	ماده ۱۱: رئیس کارگاه	رئیس کارگاه، شخصی حقیقی دارای تخصص وتجربه لازم است که پیمانکار، او را به مهندس مشاور معرفی می کند تا اجرای موضوع پیمان در کارگاه را سرپرستی کند.	-
۱۰	ماده ۱۱: پیمانکار جزء	پیمانکار جزء، شخصی حقیقی یا حقوقی است که تخصص در انجام کارهای اجرایی را دارد و پیمانکار برای اجرای بخشی از عملیات موضوع پیمان، با او قرارداد می بندد.	-
۱۱	ماده ۱۴: برآورد هزینه اجرای کار، مبلغ پیمان، مبلغ اولیه پیمان، مبلغ نهایی پیمان، ضری پیمان، نرخ پیمان، مدت پیمان، مدت اولیه پیمان، متوسط کارکرد فرضی ماهانه	توضیحات راجب به برآورد هزینه اجرای کار، مبلغ پیمان، مبلغ اولیه پیمان، مبلغ نهایی پیمان، ضری پیمان، نرخ پیمان، مدت پیمان، مدت اولیه پیمان، متوسط کارکرد فرضی ماهانه	هزینه های بالا سری نیز در تعاریف آورده شود

ردیف	ماده و تبصره	شرایط عمومی نشریه	پیشنهاد
۱۲	ماده ۱۵ بند د	عنوانهای به کار رفته در متون موافقتنامه یا شرایط عمومی و دیگر قسمت های اسناد و مدارک پیمان، صرفاً به منظور راهنمایی و آگاهی از مفاد اسناد و مدارک است و نمی توان در تفسیر اسناد و مدارک پیمان، از آنها استفاده کرد.	عنوانهای بکار رفته در هر موضوعی باید مفاد آن موضوع را تفسیر نماید. بهتر است به جای عنوان های بکار رفته از لغات دیگری استفاده شود.
۱۳	ماده ۱۶ بند الف تاییدات پیمانکار	تمام اسناد و مدارک موضوع ماده ۲ موافقتنامه را مطالعه نموده و از مفاد آن کاملاً آگاه شده است	تمام اسناد و مدارک موضوع ماده ۲ موافقتنامه منضم به پیمان را مطالعه نموده و از مفاد آن کاملاً آگاه شده است.
۱۴	ماده ۱۶ بند د تاییدات پیمانکار	از قوانین و مقررات مربوط به کار، بیمه های اجتماعی، مالیاتها، عوارض و دیگر قوانین و مقررات، که تا تاریخ تسلیم پیشنهاد معمول و مجرا بوده است، کاملاً مطلع بوده و متعهد است که همه آنها را رعایت کند. در هر حال، مسؤلیت عدم رعایت قوانین و مقررات یاد شده، بر عهده پیمانکار است	از قوانین و مقررات مربوط به کار، بیمه های اجتماعی، مالیاتها، عوارض و دیگر قوانین و مقررات، که تا تاریخ تسلیم پیشنهاد معمول و مجرا بوده و ضمیمه پیمان شده است کاملاً مطلع و آگاه است و متعهد است که همه آنها را رعایت کند. باید توجه کرد که مسؤلیت عدم رعایت قوانین و مقررات یاد شده، بر عهده پیمانکار است.
۱۵	ماده ۱۷ بند الف	الف: پیمانکار متعهد است که عملیات موضوع پیمان را به وسیله افرادی که در کار خود تخصص و تجربه کافی دارند، انجام دهد. کسانی که در اجرای این پیمان، خدماتی برای پیمانکار انجام می دهند، کارکنان پیمانکار شناخته می شوند. اگر در اسناد و مدارک پیمان، استفاده از متخصصان خارجی پیش بینی شده باشد، پیمانکار متعهد است از قبل وضعیت استخدام، مانند میزان حقوق و مزایا، مدت استخدام و محل اقامت و مشخصات آنها را به وسیله مهندس مشاور به اطلاع کارفرما برساند و با رعایت مقررات ذیربط و تا همین هزینه های مربوط، برای استخدام آنها اقدام کند. کارفرما تصمیمات لازم را برای استخدام متخصصان یاد شده فراهم می نماید. تشخیص لزوم و حدود تصمیمات مزبور با کارفرماست و این مساعدت از مسؤلیت پیمانکار نمی کاهد.	در رابط با استخدام و اسکان متخصصان خارجی در این بند باید به پیمانکار تعداد متخصصان خارجی مورد نیاز برای انجام پروژه اعلام شود. همچنین حقوق و مزایای متخصصان به روشنی بیان شود

ردیف	ماده و تبصره	شرایط عمومی نشریه	پیشنهاد
۱۶	ماده ۱۹ بند الف	الف: پیمانکار، پیش از عملیات موضوع پیمان باید نقاط نشانه و مبدا را از لحاظ تطبیق با نقشه ها کنترل نماید و در صورتی که اختلافی موجود نباشد، درستی آنها را تایید کند و در صورتی که اختلافی وجود داشته باشد، مراتب را به اطلاع مهندس مشاور برساند تا وضع موجود با مهندس مشاور و کارفرما صورت مجلس شود و امکان شروع عملیات فراهم شود. بدیهی است که پس از آغاز عملیات، هیچ گونه اعتراضی از جانب پیمانکار در این زمینه پذیرفته نیست. پس از تحویل هر قسمت از کارگاه، پیمانکار باید بی درنگ، نقاط نشانه و مبدا و همچنین علایم مربوط به آنها را با بتن یا مصالح بنایی تثبیت نماید و در طول مدت اجرای کار تا تحویل موقت، به هزینه خود، حفظ و نگهداری کند.	بهرتر است در این بند به جای جمله (پیش از آغاز عملیات موضوع پیمان) به صورت پیش از آغاز هر قسمت از عملیات موضوع پیمان نوشته شود.
۱۷	ماده ۲۱: حفاظت از کار و شخص ثالث، بیمه کار، مراقبتهای لازم	حفاظت از کار و شخص ثالث، بیمه کار، مراقبتهای لازم	بهرتر است شرایط مربوط به آسیب های محیط زیستی نیز به ماده ۲۱ منظور شود.
۱۸	ماده ۲۲: ترتیب گردش مدارک، نقشه ها و مبالغ دستور کارها	الف: تمام نقشه ها، مشخصات، دستورالعمل ها و استاندارد های فنی که دارای مهر و امضای مهندس مشاور است، به تعداد نسخه های درج شده در اسناد و مدارک پیمان و در صورتی که در اسناد و مدارک پیمان تعداد نسخه معین نشده باشد، در دو نسخه، بدون دریافت هزینه، در اختیار پیمانکار قرار می گیرد. در صورت نیاز پیمانکار، نسخه های اضافی به هزینه او تکثیر می شود. پیمانکار باید یک نسخه از نقشه ها و مشخصات، با آخرین تغییرات آنها را همیشه در کارگاه نگهداری کند، تا در صورت لزوم، به منظور بازرسی کارها در اختیار مهندس مشاور، کارفرما یا نمایندگان آنها قرار گیرد. نسخه اصل نقشه ها و مدارک، تا پایان کار نزد مهندس مشاور باقی می ماند.	بهرتر است با توجه به این که مدارک به صورت الکترونیکی شده اند و فرمت آن ها تغییر پیدا کرده است. در این ماده نیز این شرایط منظور شوند
۱۹	ماده ۲۴ واگذاری، پیمانکاران جزء	الف: پیمانکار حق واگذاری پیمان به دیگران را ندارد.	بهرتر است به جای این جمله (پیمانکار حق واگذاری پیمان به دیگران را ندارد) از جمله

ردیف	ماده و تبصره	شرایط عمومی نشریه	پیشنهاد
			پیمانکار حق واگذاری کل پیمان به دیگران را ندارد استفاده شود
۲۰	ماده ۲۷. اقامتگاه قانونی	اقامتگاه قانونی کارفرما و پیمانکار همان است که در موافقتنامه پیمان نوشته شده است. در صورتی که یکی از طرفین محل قانونی خود را تغییر دهد، باید نشانی جدید خود را دست کم ۱۵ روز از تاریخ تغییر، به طرف دیگر اطلاع دهد تا وقتی که نشانی جدید به طرف دیگر اعلام نشده است، مکاتبات به نشانی قبلی ارسال می شود و دریافت شده تلقی می گردد.	با توجه به وجود تلفن، فکس و دیگر وسایل ارتباطی پیشرفته، بهتر است در این ماده تجدید نظر شود
۲۱	ماده ۳۰ تغییر مدت پیمان	در بند الف ردیف ۳ پاراگراف دوم مطرح می نماید؛ تأخیر در ابلاغ دستور کارها یا نقشه ها به شرطی مشمول این بند است که پیمانکار با توجه به برنامه زمانی تفصیلی، آنها را از مهندس مشاور در خواست کرده باشد	بهتر است با توجه به اینکه مهندس مشاور درخواست تغییر کار را دارد، درخواست ابلاغ کارها و نقشه ها از طرف مهندس مشاور به پیمانکار ارسال گردد و در صورت بی تفاوتی پیمانکار، جریمه شامل حال پیمانکار گردد
۲۲	ماده ۳۱ مدیریت اجرا	کارفرما می تواند قسمتی از اختیارات خود را به شخص حقوقی، که مدیر طرح نامیده می شود، واگذار کند. کارفرما مدیر طرح و با تعیین حدود اختیارات واگذار شده به پیمانکار معرفی می نماید. تمام تصمیم گیری های مدیر طرح در چارچوب اختیارات واگذار شده، در حکم تصمیم کارفرما می باشد.	بهتر است به جای استفاده از جمله (کارفرما مدیر طرح و با تعیین حدود اختیارات واگذار شده به پیمانکار معرفی می نماید) از جمله کار فرما مدیر طرح را با تعیین اختیارات واگذار شده به او، به پیمانکار معرفی می نماید) استفاده شود. تا برخی از ابهامات وارده بر طرف شود
۲۳	ماده ۳۲ نظارت بر اجرای کار بند الف	الف: عملیات اجرایی پیمانکار، همیشه باید زیر نظر و با اطلاع مهندس مشاور انجام شود. نظارتی که از طرف کارفرما و مهندس مشاور در اجرای کارها به عمل می آید، به هیچ روی، از میزان مسئولیت پیمانکار نمی کاهد. نظارت مستقیم بر کار پیمانکار، در محدوده کارگاه و در موارد خاص (برای ساخت قطعات و تجهیزات (در خارج از کارگاه انجام می شود در هر جا، پیمانکار باید گزارش پیشرفت اقدامهایی را که خارج از کارگاه به منظور انجام تعهدات پیمان انجام می دهد، به مهندس مشاور تسلیم کند.	در صورت نظارت کارفرما و مهندس مشاور بر امور پیمانکار، بهتر است بخشی از وظایف پیمانکار در قبال عدم انجام صحیح کار در مواردی که نظارت دقیق بوده است، کاسته شود

ردیف	ماده و تبصره	شرایط عمومی نشریه	پیشنهاد
۲۴	ماده ۳۲ نظارت بر اجرای کار بند ب	ب : مهندس مشاور، تنها مرجع فنی پیمانکار برای اجرای موضوع پیمان از سوی کارفرماست. هر گونه تغییرات، اظهار نظرهای فنی مورد نظر پیمانکاران، سازندگان و بازرستان فنی، پس از هماهنگی با مهندس مشاور، موظف به کسب مجوز از کارفرما، برای انجام وظایف نظارت است، در اسناد و مدارک پیمان تعیین شده است.	منظور از اسناد و مدارک پیمان در این ماده به روشنی بیان شود
۲۵	ماده ۳۲ نظارت بر اجرای کار بند ج	ج : مهندس مشاور به منظور اطمینان از صحت اجرای کار، اقدام به آزمایش مصالح یا کارهای انجام یافته می کند. هزینه انجام آزمایشها بر عهده کارفرماست، مگر آنکه در اسناد و مدارک پیمان ترتیب دیگری هم پیش بینی شده باشد. هرگاه نتایج این آزمایشها با آنچه که در مدارک فنی تعیین شده است تطبیق نکند، پیمانکار متعهد است که مصالح و کارها را طبق دستور مهندس مشاور هماهنگ کند. هزینه انجام این هماهنگی ها به عهده پیمانکار است، مگر آنکه نقص موجود مربوط به مدارک فنی باشد. پیمانکار موظف است که برای نمونه برداری از مصالح یا انجام هر نوع آزمایش، تعداد لازم کارگر به صورت موردی و موقت، به طور رایگان در اختیار مهندس مشاور بگذارد.	لغت رایگان با توجه به هزینه های بالا سری که برای خدمات انسانی در فهرست بها تعیین شده است. بهتر است با لغت دیگری جایگزین شود
۲۶	ماده ۳۲ نظارت بر اجرای کار بند د	در صورتی که مهندس مشاور مواردی از عدم رعایت مشخصات فنی، نقشه ها و دیگر مدارک فنی پیمان را در اجرای کارها مشاهده کند، با ارسال اخطار کارهای معیوب را در مدت مناسبی که با توجه به حجم و نوع کار تعیین می نماید از پیمانکار می خواهد. اگر پس از پایان مهلت تعیین شده، پیمانکار نسبت به اصلاح کارها اقدام نکند، کارفرما می تواند خودش کارهای معیوب را اصلاح کند و هزینه های مربوط به اضافه ۱۵ درصد، از مطالبات پیمانکار کسر کند. در صورتی که عدم توجه به اخطار مهندس مشاور برای اصلاح هر کار معیوب از سوی پیمانکار	بهتر است در صورتی که پیمانکار موضوع عملیات پیمان را به خوبی انجام نداد ابتدا جریمه و در صورت تکرار خلع ید شود

ردیف	ماده و تبصره	شرایط عمومی نشریه	پیشنهاد
		تکرار شود، کارفرما می تواند پیمان را طبق ماده ۴۶ فسخ نماید.	
۲۷	ماده ۳۷: پرداختها	تبصره ۱. هرگاه به عللی صورت وضعیت ارسالی از طرف مهندس مشاور مورد تایید کارفرما قرار نگیرد، کارفرما پ از وضع کسور تعیین شده در این ماده، تا ۷۱ درصد مبلغ صورت وضعیتی را که مهندس مشاور ارسال نموده است به عنوان علی الحساب و در مدت مقرر در این ماده در وجه پیمانکار پرداخت می کند و صورت وضعیت را همراه با دلایل رد آن، برای تصحیح به مهندس مشاور بر می گرداند، تا بعد از اعمال اصلاحات لازم در مدت حداکثر ۵ روز، دوباره به شرح یاد شده برای کارفرما ارسال شود و بقیه مبلغ به ترتیب پیشگفته به پیمانکار پرداخت گردد. در این صورت، مهلت پرداخت مبلغ، صورت وضعیت از تاریخی شروع می شود که صورت وضعیت تصحیح شده تسلیم کارفرما شود.	بهبتر است روشن گردد که آیا ۷۰ درصد بعد از کسر کسورات از صورت وضعیت یا بدون کسر کسورات از صورت وضعیت. از پرداخت ها حذف می گردد یا همان ۷۰ درصد می باشد
۲۸	ماده ۴۱: تحویل قطعی	تبصره ۳. اگر کارفرما با وجود تقاضای پیمانکار اقدام به اعزام هیات تحویل نکند و این تاخیر پیش از دو ماه به طول انجامد و پس از درخواست مجدد پیمانکار و انقضای یک ماه از تاریخ تقاضای مجدد کارفرما در این زمینه اقدامی نکند عملیات موضوع پیمان تحویل قطعی شده تلقی می گردد و باید اقدامات پس از تحویل قطعی در مورد آن انجام شود.	بهبتر است شیوه آزاد کردن ضمانت نامه ها ارائه شود و نیز جریمه ای برای کارفرما در نظر گرفته شود
۲۹	ماده ۴۸: خاتمه پیمان	د: در صورتی که پیمانکار به منظور اجرای موضوع پیمان، در مقابل اشخاص ثالث تعهداتی کرده است و در اثر خاتمه دادن به پیمان ملزم به پرداخت هزینه و خسارتهایی به اشخاص گردد، این هزینه ها و خسارت ها، پس از رسیدگی و تایید کارفرما، به حساب بستنکاری پیمانکار منظور می شود.	بهبتر است مفهوم معایب در کارهای ناتمام به صورت واضح بیان شود

ردیف	ماده و تبصره	شرایط عمومی نشریه	پیشنهاد
۳۰	ماده ۵۰: هزینه تسریع کار، خسارت تاخیر کار	ب: در پایان کار در صورتی که مدت انجام کار بیش از مدت اولیه پیمان به علاوه مدت های تمدید شده پیمان باشد مهندس مشاور با رعایت ماده ۳۰ و رسیدگی به دلایل پیمانکار مدت تاخیر غیر مجاز پیمانکار را تعیین می کند تا پس از تصویب کارفرما ملاک محاسبه خسارت تاخیر قرار گیرد.	بهرتر است زمان نیز در این ماده محدود ای تعریف شده داشته باشد

۴. نتیجه گیری

عوامل متعدد تأثیرگذار، گردش مالی بالا، تخصصی بودن کارها، حجم کار، تازگی و نوآوری، حساسیت و موقعیت های مکانی متنوع سبب می گردد که پروژه های عمرانی پیچیده، یکتا و پویا باشند. چنین شرایطی احتمال بروز اختلافات در مراحل مختلف اجرای پروژه را افزایش می دهد. ادعا به معنی اظهار حق، برای تمدید زمان قرارداد یا پرداخت برآمده از شرایط صریح یا ضمنی قراردادهای ساخت تعریف می شود که عمدتاً از سوی پیمانکار مطالبه می شود. مؤثرترین مشخصه در تسریع و اجرای به موقع قراردادها، ضوابط و مقررات حاکم بر آنهاست. نشریه موافقتنامه و شرایط عمومی پیمان (نشریه ۴۳۱۱) به عنوان ملاک اولیه قضاوت و دستورالعمل راهبردی بین کارفرمایان و پیمانکاران می باشد که وجود نواقص و ابهامات در تدوین این ضوابط، ضمن افزایش مدت زمان لازم جهت اجرا و تأخیر در بهره برداری، افزایش هزینه تمام شده و کاهش بازدهی طرح باعث بروز برخوردهای سلیقه ای و اختلاف طرفین و در نهایت آسیب دیدن منابع و منافع ملی خواهد شد. نشریه موافقتنامه و شرایط عمومی پیمان (نشریه ۴۳۱۱) به عنوان ملاک اولیه قضاوت و دستورالعمل راهبردی بین کارفرمایان و پیمانکاران می باشد که وجود نواقص و ابهامات در تدوین این ضوابط، ضمن افزایش مدت زمان لازم جهت اجرا و تأخیر در بهره برداری، افزایش هزینه تمام شده و کاهش بازدهی طرح باعث بروز برخوردهای سلیقه ای و اختلاف طرفین و در نهایت آسیب دیدن منابع و منافع ملی خواهد شد.

۵. منابع

۱. میر دهقان، سید محمد، خوانین زاده، امیر بهنام، ۱۳۹۳، بررسی چالش های موجود در مفاد ماده های ۲۹ و ۳۰ شرایط عمومی پیمان و ارائه راهکار های مدیریتی، اولین همایش ملی عمران، معماری و توسعه پایدار، یزد، دانشگاه پیام نور یزد
۲. پرچمی جلال م، (۱۳۹۴) تدوین الگوریتم ادعاهای حقوقی-قراردادی و ارزیابی فراوانی و شدت تاثیر آنها در پروژه های طرح ساخت غیر صنعتی کشور. دانشکده معماری، دانشگاه تهران
۳. محمدکریمی، ش (۱۳۸۸) بررسی موضوع تمدید زمان در مفاد قراردادهای بین المللی (ICE, JCT) و فیدیک (و مقایسه آن با شرایط عمومی پیمان ایران. فصلنامه مهندسی عمران دانشگاه آزاد اسلام دوره ۳، شماره ۲.
۴. بنی هاشمی، سید مهدی، ۱۳۹۴ بررسی فسخ قراردادهای دولتی در شرایط عمومی پیمان، کنفرانس جهانی افقهای نوین در علوم انسانی، آینده پژوهی و توانمندسازی، شیراز، گروه پژوهش شرکت ایده بازار صنعت سبز.
۵. اسدی زیدآبادی، محمدهادی. اسدی زیدآبادی، مجتبی، ۱۳۹۴ شناسایی عوامل بروز ادعا در ماده ۱۷ شرایط عمومی پیمان، کنفرانس بین المللی انسان، معماری،

۶. تلخابی، ه (۱۳۹۲) بررسی علل ایجاد ادعاهای پیمانکاری و تأییر آن بر هزینه ی پروژه در پروژه های طرر و ساخت کشور .پایان نامه ی کارشناسی ارشد. دانشگاه ی معماری. دانشگاه تهران
۷. بزی،ره (۱۳۹۱) تحلیل تاخیر پروژه با بررسی روشهای مختلف موجود و در نظر گرفتن پرداخت های مالی و به کار گیری روش منتخب در یک پروژه.انتشارات آریانا قلم
۸. صادقی، محمد، ۱۳۹۴ تعهدات پیمانکار در حقوق مصر و شرایط عمومی پیمان در ایران، کنفرانس جهانی افقهای نوین در علوم انسانی، آینده پژوهی و توانمندسازی، شیراز، گروه پژوهش شرکت ایده بازار صنعت سبز،
۹. رنجبر، علی، ۱۳۹۴ نقدی بر ماده ۳۰ شرایط عمومی پیمان و بررسی خسارتهای ناشی از تطویل پیمان، دومین کنفرانس ملی مدیریت ساخت و پروژه، تهران، موسسه آموزش عالی علاءالدوله سمنانی،
۱۰. قنبری، مرضیه. قربانیان، حسین (۱۳۹۵) تأخیر در قراردادهای پیمانکاری (EPC) اولین کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی کوالا لامپور
۱۱. راد گهر، اسماعیل. موتمنی، ناهید(۱۳۹۶) مقایسه شرایط عمومی پیمان صنعت نفت و نشریه ۴۳۱۱ سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور ماهنامه علمی - ترویجی اکتشاف و تولید شمار ۱۴۷.